

Pagina 1	Uitleg van (polis)voorwaarden
Pagina 5	Neurologisch letsel bij kinderen

Pagina 6	"Klik & Regel"
Pagina 8	PIV Jaarconferentie 2009

april 2009

Stichting

Instituut van Verzekeraars

Pagina 1
Objectieve toepassing
Haviltex-norm ...

Pagina 5
Seminar Beer opleidingen ...

Pagina 6
Sneller regelen via Internet ...

Pagina 8
Is dat LEF hebben ...

Uitleg van (polis)voorwaarden: staat de tekst van de polis hierbij voorop?

HR 16 mei 2008, NJ 2008, 284 (Chubb/Dagenstaed)

Het komt veelvuldig voor dat niet wordt onderhandeld over de op de verzekeringsovereenkomst toepasselijke algemene voorwaarden. Vaak is de wederpartij van de verzekeraar zelfs niet betrokken geweest bij het opstellen ervan¹.

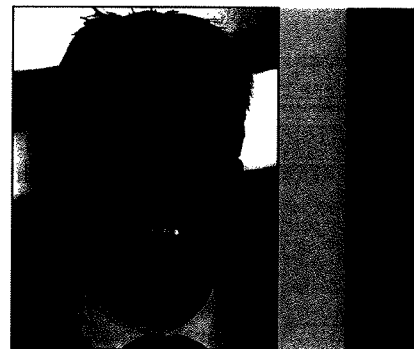
Indien een clause uit de algemene voorwaarden vervolgens onduidelijk is, is de vraag hoe deze moet worden uitgelegd. Het is echter niet altijd helder welke uitlegregels gelden².

De laatste jaren lijkt steeds vaker een objectieve, meer op de tekst van de algemene voorwaarden gerichte uitlegmethode voorop te staan³.

Ook in het arrest Chubb/Dagenstaed was aan de orde hoe de betreffende polisvoorwaarden, die deel uitmaakten van een beurspolis en waarover niet was onderhandeld, moesten worden uitgelegd. De Hoge Raad oordeelde dat de uitleg van de polisvoorwaarden in een dergelijk geval met name afhankelijk is van objectieve factoren, zoals de bewoordingen waarin de desbetreffende bepaling is gesteld, gelezen in het licht van de polisvoorwaarden als geheel en van de in voorkomend geval bij de polisvoorwaarden behorende toelichting⁴.

Dit arrest roept een aantal vragen op, zoals wat in het algemeen de gevolgen ervan zijn voor de toepassing van de Haviltex-norm bij de uitleg van algemene polisvoorwaarden. Meer in het bijzonder rijst de

Mr. S. Baks
CMS Derks Star
Busmann

vraag of er nog ruimte is voor toerekening van de wetenschap van een tussenpersoon over de bedoeling van de algemene voorwaarden? En wat is de betekenis van dit arrest voor een situatie waarbij een partij weliswaar niet bij de totstandkoming van de verzekeringsovereenkomst is betrokken maar later tot de verzekeringsovereenkomst toetreedt, bijvoorbeeld door aanvaarding van een derdenbeding⁵. En hoe zit dit indien een benadeelde in geval van dood of letsel op grond van een directe actie aanspraak maakt op uitkering onder een verzekeringsovereenkomst?

Alvorens deze vragen te bespreken zal nader op het arrest Chubb/Dagenstaed worden ingegaan en zullen enkele hoofdlijnen van de diverse gehanteerde uitlegnormen worden samengevat. Hierbij staat de uitleg van algemene polisvoorwaarden centraal.

Het arrest Chubb/Dagenstaed

Europoint Terminals Netherlands B.V. (Europoint) beheert een tankopslag- en overslagbedrijf. Begin mei 2001 heeft Europoint een partij rietmelasse afkomstig uit India in een landtank opgeslagen. Op 9 juni 2001 is die melasse uit de tank gespoten (het "incident"). Als gevolg van het incident heeft zich een harde laag van asachtig materiaal in de tank gevormd, is het rondom de tank bevestigde isolatiemateriaal ernstig verontreinigd en zijn de bestrating, goten, riolen en het pomphuis in de tankpit rond de tank ernstig vervuild. Over de oorzaak van het incident bestaat geen volledige duidelijkheid.

Dagenstaed Investments B.V. (Dagenstaed) is 100% aandeelhouder van Europoint. Dagenstaed is op 31 december 1995 via haar makelaar ABN AMRO Verzekeringen B.V. (ABN AMRO) een overeenkomst aangegaan met Chubb Insurance Company of Europe S.A. (Chubb) voor de verzekering van onder meer gebouwen en bedrijfsuitrusting van het tankopslagbedrijf. Op de verzekeringsovereenkomst zijn de algemene uitgebreide voorwaarden ABN AMRO polis voor gebouwen en de uitgebreide ABN AMRO polis voor bedrijfsuitrusting/inventaris voor goederen van toepassing. Gedekt was onder meer schade door ontploffing zoals omschreven in art. 2.1.2: *"Onder schade door ontploffing wordt verstaan: Gehele of gedeeltelijke vernieling onmiddellijk veroorzaakt door een eensklaps verloopende hevige krachtsuiting van gassen of dampen (...)"*.

Dagenstaed heeft het incident op 12 juni 2001 bij ABN AMRO gemeld en om dekking onder de genoemde verzekering verzocht. Chubb heeft dekking onder de polis geweigerd. In het vervolgens tussen partijen gevoerde geding staat de vraag centraal of Europoint op grond van de polis recht heeft op vergoeding van de schade als gevolg van het incident, en in het bijzonder of sprake is van "schade door ontploffing".

De rechtbank heeft de vordering van Europoint afgewezen. Het hof heeft de vordering alsnog toegewezen. Het hof verwierp het verweer van Chubb dat de schade niet "onmiddellijk" was veroorzaakt door de ontploffing. Volgens Chubb diende het uitstromen van de melasse uit de meerpoorten en mangaten als een tussenkomende gebeurtenis te worden beschouwd, zodat aan de onmiddellijkheidseis niet was voldaan. Het hof achtte het gekunsteld om onderscheid te maken tussen het uitstromen en uitspuiten van melasse enerzijds en het uitspuiten van gassen of dampen anderzijds.

Chubb ging tegen dit oordeel in cassatie en voerde in haar middel onder meer aan dat de duidelijke tekst van de betreffende bepaling zich niet anders liet lezen dan dat deze het

door Chubb verdedigde onderscheid maakt, en dat dat ook volgt uit de voorbeelden die in de toelichting op de polis-clausule zijn vermeld.

De Hoge Raad begint zijn oordeel met de overweging dat het hier gaat om de uitleg van artikel 2.1.2 van de polisvoorwaarden die deel uitmaken van een beurspolis. Vervolgens overweegt de Hoge Raad dat, nu over dergelijke voorwaarden niet tussen partijen onderhandeld pleegt te worden (uit de stukken blijkt ook niet dat zulks in dit geval anders is), de uitleg daarvan met name afhankelijk is van objectieve factoren zoals de bewoordingen waarin de desbetreffende bepaling is gesteld, gelezen in het licht van de polisvoorwaarden als geheel en van de in voorkomend geval - zoals ook hier - bij de polisvoorwaarden behorende toelichting. Het oordeel van het hof houdt in dit licht gezien geen stand en de Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof.

Uitleg van onduidelijke (polis)voorwaarden

Dit arrest roept een aantal vragen op zoals de vraag wat de gevolgen van dit arrest zijn voor de toepassing van de Haviltex-norm bij de uitleg van algemene polisvoorwaarden. Om deze en andere vra(a)g(en) goed te kunnen beantwoorden is inzicht in de bestaande jurisprudentie over de uitleg van (verzekerings)overeenkomsten vereist. (Een deel van) deze jurisprudentie zal hierna worden besproken. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad blijkt dat ook bij de uitleg van verzekeringsovereenkomsten de subjectieve Haviltex-norm dient te worden toegepast⁶.

Deze norm houdt in dat gelet moet worden op de zin die partijen in de gegeven omstandigheden over en weer redelijkerwijs aan het beding mochten toekennen en op wat zij te dien aanzien redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten⁷.

Hieruit volgt dat de redelijkheid en billijkheid bij de uitleg een rol spelen⁸.

De vraag hoe een clausule moet worden uitgelegd kan volgens deze norm derhalve niet louter worden beantwoord op grond van een zuiver taalkundige uitleg van de bepalingen van de overeenkomst. Alle omstandigheden kunnen een rol spelen, zoals ook tot welke maatschappelijke kringen partijen behoren en welke rechtskennis van partijen kan worden verwacht. In dit kader kan ook de zogenoemde contra-proferentem regel een rol spelen. Deze regel is opgenomen in art. 6:238 lid 2 BW en houdt ten aanzien van de aldaar bedoelde "consumenten" dwingend in dat bedingen in algemene (verzekerings)voorwaarden duidelijk en begrijpelijk moeten worden opgesteld. Bij een onduidelijke redactie prevaleert de voor de wederpartij van de gebruiker van die algemene voorwaarden meest gunstige uitleg⁹.

Afhankelijk van de omstandigheden wordt aan deze regels soms een zekere reflexwerking toegekend. Dat zal met name spelen bij (kleine) wederpartijen die zich qua deskundigheid niet onderscheiden van de genoemde consument¹⁰.

Een andere uitlegmethode is de objectieve cao-norm¹¹. Op grond van deze norm is bij de uitleg van een cao de bedoeling van de partijen bij de cao niet relevant¹², nu de werknemer bij de totstandkoming van een cao niet

betrokken is geweest en een individuele werkgever dat niet behoeft te zijn¹³. Het komt daarom onder meer¹⁴ aan op de betekenis die naar objectieve maatstaven volgt uit de bewoordingen van de cao en de structuur daarvan, de (openbare) toelichting daarop en de aannemelijkheid van de rechtsgevolgen waartoe de op zichzelf mogelijke tekstinterpretaties zouden leiden¹⁵.

In het arrest DSM/Fox heeft de Hoge Raad haar zienswijze op de verhouding tussen deze uitlegmethodes in een aantal algemene overwegingen uiteengezet¹⁶.

Het ging in dit arrest over de uitleg van een door een pensioenfonds gehanteerd pensioenreglement waarvan de werkgever ten behoeve van haar werknemers onder bepaalde, in dat reglement uitgewerkte, voorwaarden het recht op een pensioenuitkering heeft bedongen. De werknemer aanvaardde dit recht waardoor hij als partij bij de tussen de werkgever en het pensioenfonds gesloten overeenkomst had te gelden. Vraag was hoe dit pensioenreglement moest worden uitgelegd in de relatie tussen de werknemer en het pensioenfonds. De werknemer had geen invloed gehad op de bewoordingen van het reglement en de overwegingen die aan die bewoordingen ten grondslag lagen waren voor hem niet kenbaar.

De Hoge Raad oordeelde dat tussen de Haviltex- en de cao-norm geen tegenstelling bestaat maar een vloeiende overgang. De cao-norm leidt volgens de Hoge Raad echter niet tot een louter taalkundige uitleg. Daartegenover staat dat ook bij de Haviltex-norm de argumenten voor een objectieve uitleg aan gewicht winnen indien de overeenkomst naar haar aard meer is bestemd de rechtspositie van derden te beïnvloeden, die derden de bedoeling van de contracterende partijen uit de tekst van de overeenkomst en eventuele toelichting daarop niet kunnen kennen, het voor de opstellers voorzienbare aantal van die derden groter is, terwijl het geschrift ertoe strekt hun rechtspositie op uniforme wijze te regelen. De Hoge Raad overweegt dat bij de uitleg van een schriftelijk contract alle omstandigheden van het concrete geval telkens van beslissende betekenis zijn, gewaardeerd naar hetgeen de maatstaven van redelijkheid en billijkheid meebrengen. Bij de uitleg van een cao heeft dit tot gevolg dat in beginsel objectieve maatstaven centraal dienen te staan.

In de praktijk worden slechts weinig contracten volgens de cao-norm uitgelegd. Volgens Tjittes is deze cao-norm kennelijk van toepassing in gevallen waarin uit de aard van de overeenkomst per definitie een objectieve uitleg moet volgen, in het bijzonder gelet op de omstandigheid dat het contract vele derden raakt en een uniforme uitleg jegens allen gewenst is. Wel is er binnen de Haviltex-norm ruimte voor een objectieve uitleg welke objectieve uitleg volgens Tjittes aan betekenis lijkt te winnen¹⁷.

Betekenis Haviltex-norm voor uitleg van polisvoorwaarden na Chubb/Dagenstaed

Hoe verhoudt het arrest Chubb/Dagenstaed zich nu tot de hiervoor besproken jurisprudentie? Dienen polisvoorwaarden waarover niet is onderhandeld voortaan alleen nog te

worden uitgelegd aan de hand van objectieve factoren? Anders gezegd, is er in een geval waarin er niet tussen partijen over de polisvoorwaarden is onderhandeld bij de uitleg ervan geen ruimte meer voor de subjectieve Haviltex-norm?

Helder is dat Chubb/Dagenstaed tot gevolg heeft dat bij polisvoorwaarden waarover niet tussen partijen is onderhandeld voortaan een meer objectieve uitleg die aansluit bij de bewoordingen van en de toelichting op de polis in beginsel uitgangspunt is. Dat betekent echter niet dat meer subjectieve factoren geen rol meer kunnen spelen. De Hoge Raad overweegt immers dat de uitleg "met name" afhankelijk is van objectieve factoren. Er is derhalve sprake van een objectieve toepassing van de Haviltex-norm. Het arrest sluit in die zin aan op DSM/Fox waarin de Hoge Raad overwoog dat bij de Haviltex-norm argumenten voor een objectieve uitleg aan gewicht kunnen winnen. Afhankelijk van de omstandigheden van het geval kan er reden zijn tot een meer of mindere mate van objectivering.

Welke subjectieve factoren spelen dan nog een rol? Het antwoord is voor de hand liggend: dat hangt af van de omstandigheden van het geval. De partij die er een beroep op wil doen zal de subjectieve factoren wel moeten stellen. Hierna zal een aantal mogelijk relevante meer subjectieve factoren aan de hand van de in de inleiding geformuleerde vragen nader worden besproken.

In de eerste plaats kan wetenschap omtrent de bedoeling van de bepaling waarover verschil van mening bestaat van belang zijn. Er is immers geen sprake van toepassing van de cao-norm. Die wetenschap is niet alleen relevant indien deze kenbaar is uit de polis met toelichting, maar kan dit ook zijn indien deze uit andere feiten blijkt, bijvoorbeeld bepaalde uitlatingen van diegene die zich op de clausule beroept.

Maar hoe zit het nu met wetenschap van de eventueel bij het sluiten van de verzekeringsovereenkomst ingeschakelde tussenpersoon? Is er nog ruimte voor toerekening van de wetenschap van die tussenpersoon, in het bijzonder omtrent kennis die de tussenpersoon heeft over de bedoeling van de beursvoorwaarden uit hoofde van zijn betrokkenheid bij het opstellen ervan?

In Chubb/Dagenstaed was er sprake van een beurspolis ten aanzien waarvan de Hoge Raad opmerkt dat hierover "tussen partijen" niet onderhandeld pleegt te worden. Partijen hadden evenmin "gesteld" dat zulks in dit geval anders is. Vermoedelijk doelt de Hoge Raad hier met "partijen" op de partijen bij de verzekeringsovereenkomst. De partijen bij de verzekeringsovereenkomst onderhandelen immers inderdaad vaak niet over de inhoud van de voorwaarden die deel uitmaken van een beurspolis. Dat doet echter niets af aan het feit dat bij het opstellen van beursvoorwaarden hierover vaak wel degelijk tussen de betrokken partijen overleg wordt gevoerd¹⁸.

Hiervan uitgaande kan er ook in geval van polisvoorwaarden die deel uitmaken van een beurspolis nog steeds ruimte zijn voor toerekening van de wetenschap van een tussen-

persoon die bij het opstellen van de beursvoorwaarden betrokken is geweest en uit hoofde van die hoedanigheid kennis heeft van de bedoeling van de polisvoorwaarden¹⁹. In feite geldt het door de Hoge Raad in Chubb/Dagenstaed gehanteerde uitgangspunt dan niet meer. Er is immers wel degelijk over de polisvoorwaarden onderhandeld; de wetenschap van de tussenpersoon omtrent de bedoeling hiervan kan dan mogelijk aan een van de partijen bij de verzekeringsovereenkomst worden toegerekend.

Of die wetenschap daadwerkelijk kan worden toegerekend, en zo ja aan wie, is wederom afhankelijk van de omstandigheden van het geval zoals de aard van de verhouding tussen tussenpersoon en verzekeraar, en in hoeverre de verzekeraar er redelijkerwijs op mag vertrouwen dat de tussenpersoon de verzekeringnemer voldoende omtrent de dekking die de verzekering biedt, heeft ingelicht²⁰.

De Haviltex-maatstaf dient ook toepassing te vinden indien een partij niet bij het sluiten van een verzekeringsovereenkomst met eenzijdig door de verzekeraar opgestelde voorwaarden betrokken is geweest maar naderhand tot die overeenkomst is toetreden. Afhankelijk van de omstandigheden van het geval kan er reden zijn tot een meer of mindere mate van objectivering²¹.

Het arrest Chubb/Dagenstaed brengt hierin verandering, in die zin dat de omstandigheid dat niet over de polisvoorwaarden is onderhandeld in beginsel leidt tot een uitleg afhankelijk van meer objectieve factoren. De hoedanigheid van de toetredende derde kan echter (nog steeds) een meer subjectieve uitleg tot gevolg hebben, bijvoorbeeld indien die derde een consument is in de zin van art. 6:238 lid 2 BW. In dat geval zal de contra-proferentem regel moeten worden toegepast waardoor de voor die consument minst bezwarende uitleg prevaleert.

Indien tussen de verzekeraar en de verzekeringnemer wel onderhandelingen zijn gevoerd is dit relevant voor de uitleg van de tussen hen geldende polisvoorwaarden. De toetredende derde zal echter bij deze onderhandelingen over het algemeen geen partij zijn geweest waardoor ten opzichte van deze derde - afhankelijk van de omstandigheden - op grond van Chubb/Dagenstaed mogelijk een meer objectieve uitlegmethode zal zijn aangewezen.

Een benadeelde die op grond van een aan hem uit hoofde van art. 7:954 BW jegens de verzekeraar toekomende directe actie aanspraak maakt op schadevergoeding door dood of letsel, wordt geen partij bij de verzekeringsovereenkomst. De benadeelde heeft bij een vordering op grond van art. 7:954 BW - in tegenstelling tot een vordering uit hoofde van art. 6 jo. 11 van de WAM - geen eigen recht en heeft uitsluitend een aanspraak tot uitkering voor zover de verzekeraar jegens de verzekerde een uitkering is verschuldigd. Hieruit volgt dat subjectieve omstandigheden die de persoon van de benadeelde betreffen in beginsel niet relevant zijn in de verhouding tussen verzekeraar en de benadeelde. Die verzekeringsovereenkomsten hoeven in die verhouding immers niet te worden uitgelegd. Uit het arrest DSM/Fox kan echter worden afgeleid dat subjectieve omstandigheden die de persoon van de benadeelde betreffen indirect relevant kunnen zijn voor de uitleg van de polisvoorwaarden tussen de verzekeraar en de verzekerde.

Slotsom

Het arrest Chubb/Dagenstaed ondersteunt de tendens dat een objectieve uitleg van polisvoorwaarden waarover niet is onderhandeld aan betekenis lijkt te winnen. Ook na dit arrest behoudt de Haviltex-norm echter betekenis. Er is sprake van een objectieve toepassing van de Haviltex-norm. De partij die een beroep op subjectieve factoren wil doen zal deze wel moeten stellen.

Het arrest sluit aan op het arrest DSM/Fox waarin de Hoge Raad overwoog dat bij de Haviltex-norm argumenten voor een objectieve uitleg aan gewicht kunnen winnen.

De betekenis van het arrest moet echter niet worden overschat. Alles valt of staat met de omstandigheden: afhankelijk van de omstandigheden van het geval kan er reden zijn tot een meer of mindere mate van objectivering.

¹ Asser-Clausing-Wansink, 2007, nr. 256.

² Zie hierover onder meer M.J. Tolman, 'De uitleg van de dekking onder de polis', AV&S 2008, nr. 4, p. 64 e.v.

³ Zie onder meer R.P.J.L. Tjittes, 'Terug naar de tekst - Een herwaardering van de tekstuele uitleg van contracten', WPNR 2007, p. 417 e.v.

⁴ HR 16 mei 2008, NJ 2008, 284 (Chubb/Dagenstaed).

⁵ Ik ga niet in op begunstigingsclausules, zie hierover Asser-Clausing-Wansink, 2007, nr. 528 e.v.

⁶ Zie bijvoorbeeld HR 11 november 1988, NJ 1990, 440; HR 11 oktober 2002, NJ 2003, 416; HR 17 februari 2006, NJ 2006, 378 m.nt. MMM.

⁷ HR 13 maart 1981, NJ 1981, 635, m.nt. CJHB (Haviltex).

⁸ HR 12 januari 2001, NJ 2001, 199.

⁹ Zie hierover uitgebreid R.M. Vriesendorp-Van Seumeren, *Algemene Voorwaarden en Verzekeringsrecht*, Deventer 2002, p. 95 e.v.

¹⁰ Asser-Clausing-Wansink, 2007, nr. 255 e.v.

¹¹ De Hoge Raad heeft deze norm in 1993 geïntroduceerd in de arresten van 17 en 24 september 1993, NJ 1994, 173 en 174 m.nt. PAS.

¹² HR 31 mei 2002, NJ 2003, 110, m.nt. GJJHVV. Die bedoeling kan overigens wel relevant zijn indien deze uit de cao bepalingen of de toelichting daarop kenbaar is. Zie HR 28 juni 2002, NJ 2002, 609, m.nt. MMM.

¹³ Zie hierover ook Tjittes, t.a.p.

¹⁴ HR 20 februari 2004, NJ 2005, 493 (DSM/Fox).

¹⁵ HR 31 mei 2002, NJ 2003, 110, m.nt. GJJHVV maar ook HR 20 februari 2004, NJ 2005, 493 (DSM/Fox).

¹⁶ Zie hierover bijvoorbeeld Tolman, t.a.p.

¹⁷ Zie Tjittes, t.a.p. Zie over de toepassing van deze norm in geval van de uitleg van het Bindend Besluit Regres 1984: HR 16 mei 2003, NJ 2004, 498.

¹⁸ Asser-Clausing-Wansink, 2007, nr. 261.

¹⁹ Dit wordt ondersteund door de overweging van de Hoge Raad dat "uit de stukken van het geding geen andere conclusie getrokken kan worden dan dat niet gesteld is dat zulks (het onderhandelen over dergelijke beursvoorwaarden, toevoeging SB) anders is".

²⁰ Het voert te ver in het bestek van dit artikel verder op deze omstandigheden in te gaan. Zie hierover Asser-Clausing-Wansink, 2007, nr. 260 e.v.

²¹ Asser-Clausing-Wansink, 2007, nr. 258 en HR 18 oktober 2002, NJ 2003, 258.